

του, νὰ σκεφθῶμεν καὶ ἡμεῖς συνετῶς καὶ ἐλευ-  
 θέρως, ὡς λογικοὶ ἄνθρωποι; Διὰ τὴν δὲν ἔχομεν τὸ  
 θάρρος καὶ δὲν ἀποφασίζομεν νὰ προτιμήσωμεν  
 τὸ ὠφέλιμον τοῦ ἀναφελοῦς; Ἔως πότε ὁ λαὸς  
 ἡμῶν θὰ διατελῇ ἐν τῇ παλαιᾷ εὐθείᾳ; Διὰ τὴν  
 μόλις ἐπιχειρήσει κανεὶς νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν  
 τῶν παλαιῶν ἐσκωριασμένων συνηθειῶν φωνά-  
 ζουσιν ἀμέσως: ἐχάθημεν! ἡ ὀρθοδοξία ἀπώ-  
 λετο! Θὰ καταστραφῇ ἡ ὀρθοδοξία ἂν ὁ λαὸς  
 παύσῃ πιστεύων τοῦ; βρικόλακας καὶ τὰς μαγί-  
 σσας, καὶ τὰς γητευτρίας καὶ τὰ τοιαῦτα; Θὰ  
 ζημιωθῇ ἡ πρὸς τὸν θεὸν εὐσέβεια καὶ ἡ ὀρθο-  
 ξία, ἂν λείψωσιν οἱ καλόγηροι, οἱ ὁποῖοι μόνον  
 διὰ τὰ μαῦρα ῥάσα των, τὴν ἀγαμίαν καὶ τὸ μο-  
 ναχικὸν ὄνομα των λέγονται καλόγηροι; Δὲν θὰ  
 ᾔτο ὠφελιμώτατον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ εἰς  
 τὸν λαόν ἂν μετεβάλλοντο πάντα τὰ μοναστή-  
 ρια εἰς σχολεῖα; Τίς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι  
 τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν συμφέρουσιν εἰς  
 τὴν ὀρθοδοξίαν;» Καὶ ἦτο μοναχὸς ὁ ταῦτα  
 λέγων.

Τοιοῦτον ἔχων φρόνημα ὁ Δοσίθεος Ὁβράδο-  
 βιτις, ἰδὼν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐλευθέρους λαοὺς καὶ  
 ἐκ τῆς μελέτης μεγάλων συγγραφέων ποτισθεὶς  
 τὰ νάματα τῆς ἐλευθερίας, ἦτο ἐπέμενον ὅτι ἡ-  
 χετο διαπύρως ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ἔθνους  
 τοῦ ἀπὸ τοῦ μισητοῦ ζυγοῦ τῶν Τούρκων. Τὰς  
 περὶ ἀπελευθερώσεως ἐλπίδας του δὲν ἐστήριζεν,  
 ὡς ὁ Κοραΐς, εἰς μόνους τοὺς ὁμοεθνεῖς του, ἀλλ'  
 ἀπέβλεπε καὶ εἰς τὴν κραταιὰν ὁμόφυλον δύναμιν  
 τῆς ἄρκτου, ὡς ὁ ἡγούμενός του Μιλουτινόβιτις,  
 ἠύχετο νὰ φανῶσιν ὅμοιοι τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ  
 Τσάροι καὶ Τσαρίναι, ἵνα δυνηθῶσι «νὰ λυτρώ-  
 σαι καὶ ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τῆς τυραννίας καὶ  
 τῆς βαρβαρότητος τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ  
 τὴν Ἑρζεγοβίνην, τὴν προσφιλεῖ γῆν τῶν πατέ-  
 ρων μας, καθὼς καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Ἑλ-  
 λάδα καὶ τὰς ἄλλας, τὰς ὁμοίας μὲ παράδεισον  
 χώρας.» Ἡτύχησε δὲ νὰ ἴδῃ περὶ δυσμᾶς τοῦ  
 βίου ἐλευθέραν τὴν πατρίδα του, ὡς ὁ Ἑλλήν  
 συμμαθητὴς αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἐν αὐτῇ ὁ-  
 ἴγα ἔτη πρὶν ὑποδουλωθῇ ἐκ νέου ὑπὸ τῶν  
 Τούρκων.

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

Ὁ ποιητὴς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ᾔναι φιλόπατρις  
 ἐνθουσιώδης ῥήτωρ. Ἡ ἀληθὴς καλὴ ποίησις, καὶ  
 ἂν ἀρῆται τὸ θέμα αὐτῆς ἐξ ἀπωτάτων χωρῶν καὶ  
 χρόνων, ἐνισχύει τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα καὶ ἀνυψοῖ τὸ  
 ἔθνικὸν φρόνημα πλεῖστον δωδεκάδος μετρίων θου-  
 ρίων.

(Ἰω. Ὁφμαν.)

## ΑΠΟ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΝ

Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον.

### Γ'

Κατάκωλον, 27 Ἀπριλίου

Ὅποια διαφορά μεταξὺ τῆς φειδῶς, τῆς ζω-  
 ῆς Ζακύνθου καὶ τῆς μικρᾶς ταύτης κωμοπό-  
 λεως τῆς Ἡλίδος, μεταξὺ τοῦ ξενοδοχείου ὅπου  
 χθὲς ἐκοιμήθην καὶ τοῦ σημερινοῦ μου καταλύ-  
 ματος! Δύο ἢ τριῶν ὥρων θάλασσα χωρίζει τὸ  
 Κατάκωλον ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, καὶ ὅμως νομί-  
 ζει τις ὅτι μεταβαίνει ἀπὸ ἑνα κόσμον εἰς  
 ἄλλον.

Ἀπόψε ἐν τῷ μέσῳ τῆς περικυκλούσης με-  
 σιωπῆς, καθὼς χθὲς τὴν νύκτα ὅτε ἤκουα τὰ  
 ἄσματα τῶν Ζακυνθίων, καθὼς σήμερον τὸ πρωὶ  
 ὅτε διηρχόμην τὴν ὠραίαν ἐξοχὴν τῆς πλουσίας  
 ἐκείνης νήσου, μία προπάντων σκέψις μού κατέ-  
 χει τὸν νοῦν. Σκέπτομαι ὅποια θὰ ᾔτο σήμερον  
 ἡ Ἑλλὰς ὀλόκληρος, ἂν δὲν ἐπῆρχετο ἡ συμ-  
 φορὰ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως. Ἴδε τὰς ἐ-  
 πτὰ νήσους, ὅπου Τούρκοι δὲν ἐδέσποσαν. Εἰς τὴν  
 Ζάκυνθον καὶ τὰς λοιπὰς Ἰονίους νήσους ὁ πλη-  
 θυσμὸς εἶναι πυκνός, ἡ γῆ πανταχοῦ καλλιεργη-  
 μένη, εἰς τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἀγρούς βλέπεις  
 ἔργα καὶ οἰκοδομὰς ἀνεγερθεῖσας ἀπὸ γε-  
 νεᾶς ἀλληλοδιαδόχους, καὶ μὴ καταστροφεί-  
 σας ἐκ προθέσεως ἢ ἐκ τῆς ἀβελτηρίας βαρβά-  
 ρου δυναστείας. Οἱ ξένοι δὲν ἀναλογίζεσθε ταῦ-  
 τα συνήθως, ὅταν ἐπισκέπτεσθε τὴν Ἑλλάδα.  
 Λησμονεῖτε ὅτε τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν  
 ὁποίων ἀπολαύετε καὶ διὰ τὰ ὅποια δικαίως ἐπαί-  
 ρεσθε, δὲν εἶναι ἔργον πρόσφατον, ἀλλὰ τὸ ἄ-  
 θροισμα χιλιετοῦς ἐργασίας ἐξακολουθητικῆς καὶ  
 ἀδιακόπου. Ναι μὲν, δὲν ἔλειψαν καὶ παρ' ὑμῖν  
 περίοδοι σάλου ἀναχαίτισσας τὴν πρόοδον, εἴ-  
 χετε καὶ ὑμεῖς στιγμὰς ταραχῆς καὶ καταστρο-  
 φῆς, ἀλλ' ἦσαν στιγμαὶ μόνον. Ἡ καταγίγς κα-  
 τέριψε δρῦς τινὰς, ἐξερρίζωσε θάμνους, ἀλλ' ὁ  
 ἄνεμος μετ' ὀλίγον ἐκόπασε καὶ ἡ δρῦς ἐβλάστησε  
 νέους κλώνας, ὁ θάμνος ἐκ νέου ἐρριζοβόλησε.  
 Ἐνταῦθα ὁ ἀνεμοστρόβιλος δὲν ἔπαυσε λυσσῶν  
 ἐπὶ τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας, ὅτι δὲ διεξέφυ-  
 γε τὸν ὀλεθρον τῆς μακρᾶς του ἐρημώσεως, ἀνε-  
 τράπη τοῦτο κατὰ τὴν δεκαετῇ πανωλεθρίαν  
 τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος. Πᾶν ὅ,τι βλέπεις  
 σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο κατὰ τὴν  
 διάρκειαν δύο μόλις γενεῶν.

Μὴ εἶπης, ἡ μὴ τὸ σκεφθῆς χωρὶς νὰ τὸ εἶπης,  
 ὅτι δύο γενεαὶ ἀνδρῶν ἐλευθέρων ἠδύναντο καὶ  
 ὤφειλον νὰ κατορθώσωσι πλεῖστον τῶν ὅσων  
 διεπράξαμεν. Ὁχι! Τότε μόνον θὰ ἠδυνά-  
 μεθα νὰ διαπράξωμεν πλεῖστον, ἂν ὁ πολι-  
 τικὸς καὶ κοινωνικὸς ὁργανισμὸς ἐνὸς ἔθνους ἀπε-

κτ'αυτο διὰ μιᾶς, ὁμοῦ μὲ τὴν ἐλευθερίαν. Μόλις ἀποτινάξασα τὴν πίεσιν βαρβαρίου ζυγοῦ, χωρίζομένη ἀπὸ τὴν πεπολιτισμένην Εὐρώπην διὰ τῆς Τουρκίας πρὸς βορρᾶν καὶ διὰ τῆς περικυκλώσεως τὰς τρεῖς πλευράς της θαλάσσης, ἦτο δυνατόν ἡ Ἑλλάς ν' ἀποκτήσῃ διὰ μιᾶς τὴν πείραν, τὴν ὁποίαν ὡς βλέπομεν δὲν ἀπέκτησαν εἰσέτι ἔθνη τυχόντα περιστάσεων ἀσυγκρίτως εὐνοϊκωτέρων τοῦ ἑλληνικοῦ; Ἡ πολιτικὴ ἀγωγή εἶναι ὁ τελευταῖος καρπὸς μακροῦ πολιτισμοῦ. Θὰ τὴν ἀποκτήσωμεν καὶ ἡμεῖς βαθυμυδόν! Ὑπῆρχεν ἄρα γε τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου νὰ τὴν ἀπολαύσωμεν ταχύτερον; Ἀκολουθοῦμεν τὴν καταλληλοτέραν πρὸς τοῦτο ὁδόν, διὰ τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας μὲ ὅλα τὰ παρακόλουθά του; Ἡθέλομεν φθάσει ἐνωρίτερον εἰς τὸν σκοπούμενον ὅρον, ἐὰν χεῖρ προστάτις καθωδήγει τὰ πρῶτα ἡμῶν βήματα, ἀντὶ τοῦ νὰ προσπαθῶμεν ἀφ' ἐαυτῶν νὰ ὀρθοποδήσωμεν, σκοντάπτοντες ἐνίοτε; Δὲν γνωρίζω.

Ἐξ ἄλλου ὅμως ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωσιν ἄλλως τὰ καθ' ἡμᾶς;

Ἡ Ἑλλάς ἠλευθερώθη διὰ τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν θυσιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, — τὸ βασίλειον τοῦτο εἶναι ἔργον του. Ἡδύνατο ὁ λαὸς οὗτος νὰ παραιτηθῇ τοῦ δικαιώματος τοῦ διέπειν τὰ τοῦ κράτους τὸ ὁποῖον ἔπλασε; Ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶχεν εἰσέτι τὰ προσόντα ὅπως ἐξασκῆσιν καλῶς τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα. Ἀλλὰ θὰ τ' ἀποκτήσῃ, θὰ μάθῃ. Εἶναι ὡς νέος ἀνήλικος ἀποκτῶν ἀφ' ἐαυτοῦ τὴν πείραν τοῦ βίου μέχρις οὗ ἐνηλικιωθῇ. Αἱ ἐλευθερίαι τῶν ὁποίων ποιούμεθα χρῆσιν, ἔστω καὶ κατάχρησιν, δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσωσι νὰ φθάσωμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ τέρμα, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀποβλέπομεν. Ὀλισθαίνομεν ἐν τῷ μεταξῷ, ψηλαφοῦμεν, πίπτομεν καὶ ἐγειρόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὅλου προχωροῦμεν καὶ θὰ φθάσωμεν!

Τὸ κύριον μέχρι τοῦδε πρόσκομμα ἦτο καὶ εἶναι ὅτι, παρεκτός τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως, ἐπεβλήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ ἀρτισύστατον κράτος καὶ τὸ βάρος πολιτικῆς ἐξωτερικῆς. Ἐπλάσθη μὲ τὸ ζωτικὸν τοῦτο ζήτημα ἀναποσπάστως προσκεκολλημένον εἰς τὴν ὑπαρξίν του. Διότι, ἀφοῦ δὲν συναπέκτεσαν τὴν ἐλευθερίαν πάντες οἱ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνισθέντες καὶ θυσιασθέντες, ἦτο ἐπόμενον ὅτι οἱ μὲν εἰσέτι μένοντες ὑπὸ τὸν ζυγὸν θὰ ἐξακολούησωσιν ἐλπίζοντες τὴν ἀπόσεισίν του καὶ ἐπωφελοῦμενοι πάσης πρὸς τοῦτο εὐκαιρίας, οἱ δὲ ἀπελευθερωθέντες δὲν θὰ λησμονήσωσιν ὁποῖο δεσμοὶ τοὺς συνδέουν πρὸς τοὺς ἀτυχεστέρους ἀδελφούς των. Τὸ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου βασιλείου γινόμενον ἀδίκημα ἐπανορθοῦται ὀλίγον κατ' ὀλίγον· αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, τὸ πλεῖστον τῆς Θεσσαλίας, μία λωρίς τῆς Ἡπείρου ἠνώθησαν ἔκτοτε μετὰ τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ κράτους. Ταῦτα ἀποτελοῦ-

σιν ὡς ἀρχὴν τρόπον τινὰ ἐξοφλήσεως, ἐμψυχούσαν τοὺς περιμένοντας τὴν σειρὰν των καὶ ἐξοικονομοῦσαν τὴν ὑπομονὴν των. Γνωρίζεις ὅτι δὲν εἶμαι θιασώτης τῆς λεγομένης Μεγάλης Ἰδέας, ὅτι δὲν ὀνειρεύομαι τὴν ἀνάπλασιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας· τοῦτο ἡδύνατο νὰ γείνη κατὰ τὸ 1821 ἐὰν ἡ Εὐρώπη ἡδύνατο καὶ ἤθελε τότε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἦτο πρὸς συμφέρον της ἡ πραγματοποίησις του. Ἀλλ' ἔκτοτε τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων ἐπεκράτησε, διάφορα γεγονότα καθιερώθησαν ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ ἡ ἀνάστασις τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ αὐτοκρατορίας δύναται, νομίζω, νὰ θεωρηθῇ τὴν σήμερον ὡς ἀπλοῦν ὀνειροπόλημα. Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ συγκροτηθῇ ὀριστικῶς, ἐνόσφαι πρὸς βορρᾶν ὑπόδουλοι εἰσέτι ἐπαρχίαι, ἡ Κρήτη πρὸς μεσημβρίαν καὶ αἱ λοιπαὶ πρὸς ἀνατολὰς νῆσοι δὲν προσαρτηθῶσιν εἰς τὸ ἀνεξάρτητον βασίλειόν μας.

Ἴδου διατὶ ὑπεβλήθημεν μέχρι τοῦδε καὶ θὰ ὑποβληθῶμεν εἰσέτι, Κύριος οἶδεν ἕως πότε, εἰς τοσοῦτους ἀγῶνας ὑπερβαίνοντας τὰς δυνάμεις μας, εἰς τοσαύτας θυσίας ὑπερτέρας τῶν μέσων μας. Οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι αὗται ἀνεχαίτισαν τὴν κανονικὴν πορείαν τῆς ἐσωτερικῆς μας διαπλάσεως, τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης ἐλλιπὲς τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως παρεμπόδισε καὶ συχνάκις παρέλυσε τὰς ἐξωτερικὰς ἐνεργείας μας. Ἐντὸς τοῦ διλήμματος τούτου διακυμαινόμεθα ἐπὶ ἡμίσειαν ἤδη ἑκατονταετηρίδα. Ἔως πότε τοῦτο θὰ ἐξακολουθήσῃ;

Φαντάσθητι μετὰ πενήντα ἔτη τὴν Ἑλλάδα διπλασίαν τὴν ἔκτασιν, — τὸν πληθυσμὸν της συμποσούμενον εἰς πέντε ἢ ἐξ ἀντὶ τῶν δύο σήμερον ἑκατομμυρίων, — τὰς πεδιάδας καὶ τὰς κοιλάδας ἐπιμελῶς πανταχοῦ καλλιεργουμένας, — πόλεις καὶ κωμοπόλεις ἀκμαζούσας ἐκεῖ ὅπου σήμερον ὑπάρχουν πενιχρά τινα χωρία, — δύο ἢ τρεῖς μεγάλας γραμμὰς σιδηροδρόμου συνδεούσας ἡμᾶς μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, καὶ περιηγητὰς σωρηδὸν προσερχομένους καὶ συνωθουμένους ἐντὸς μεγάλων ξενοδοχείων ἀνεγερθέντων καὶ εἰς τὰς ἀπωτέρας ἐσχάτις τῆς ὥραιας καὶ εὐκλεοῦς ταύτης χώρας, τοὺς δ' Ἕλληνας ἐξισωθέντας πρὸς τοὺς λοιποὺς τῆς Εὐρώπης λαοὺς ὅχι μόνον ὡς πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὕλικήν εὐημερίαν, — φαντάσθητι ταῦτα πάντα, ἅτινα εἶναι πιθανά, ἅτινα θεωρῶ βέβαια, καὶ θὰ ἐννοήσῃς τὴν ἀνυπομονησίαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς παρέλευσιν τοῦ χρονικοῦ διαστήματος τὸ ὁποῖον μᾶς χωρίζει εἰσέτι ἀπὸ τὴν μέλουσιν εὐημερίαν. Θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα της, θὰ ἔλθῃ! Τὰ μέχρι τοῦδε κατορθωθέντα, μεθ' ὅλα τὰ προσκόμματα καὶ τὰς δυσχερεῖς ὁσας εἴχομεν νὰ ὑπερπηδήσωμεν, εἶναι ἀσφαλὲς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἐγγύησις!

Ἴδε τὴν κωμόπολιν ἐκ τῆς ὁποίας γράφω. Ἐπὶ

Ἐπαναστάσεως τὸ μέρος ἦτο ἔρημον καὶ ἀκατοίκητον, μόνη δ' ἐνταῦθα οἰκοδομὴ ἦτο τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑπερκειμένου λόφου ἡρειπωμένον μεσαιωνικὸν φρούριον, ἐν ἑκ τῶν λειψάνων τῆς φραγκικῆς ἐν Πελοποννήσῳ κυριαρχίας.

Ἐνταῦθα, καθὼς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, τὰ φρούρια ταῦτα ἐκτίζοντο, σχεδὸν πάντοτε, ἐπὶ ὑψώματος, ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὁ αὐθέντης ἐπέβλεπε μέγα μέρος τῆς παρακειμένης χώρας, ἢ καὶ τῆς θαλάσσης ἔτι, ὅποτε τὸ φρούριον ἔκειτο πλησίον τῆς παραλίας, ὡς τοῦτο ἐνταῦθα. Τὸ Γαλλικὸν ὄνομά του ἦτο de Beauvoir, — τῆς Καλλιθέας, — ἀλλὰ σήμερον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ τοῦ Ποντικοκάστρου. Τὰ μεσαιωνικὰ ταῦτα ἐρείπια, ἐν γένει, ἐπαυξάνουν τὸ γραφικὸν τῆς χώρας, ἐπιπροσθέτουν δὲ ποικιλίαν εἰς τὴν τοσαύτην ποικιλίαν τῆς, ἀνακαλοῦντα τὸν φρουδαλικὸν μεσαιῶνα ἐν τῇ μέσῳ τῶν μνημείων τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀποκρήνου ἀκρωτηρίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ Ποντικοκάστρου, ὑπάρχει στενὴ λωρὶς παραλία, μόλις παρέχουσα τὸν ἀναγκαῖον χώρον διὰ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ μικροῦ Κατακώλου. Τὸ ἐπίνειον τοῦτο τοῦ Πύργου ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα, καθόσον δὲ ἡ καλλιέργεια αὐτῆς ἀναπτύσσεται, κατὰ τοσοῦτον προοδεύει καὶ ὁ Πύργος καὶ τὸ Κατάκωλον. Μικρὰ γραμμὴ σιδηροδρόμου, δέκα ἢ δώδεκα χιλιομέτρων, συνδέει τὰς δύο πόλεις, τέρπει δὲ τὸν ὀφθαλμὸν ἡ θεὰ τοῦ λευκοῦ ἀτμοῦ τῆς μηχανῆς ὅτε προσορμίζεται ἐνταῦθα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξαγωγῆς τῆς σταφίδος πολυάρθμα ἀτμόπλοια ἔρχονται ἐνταῦθα πρὸς φόρτωσιν τοῦ προϊόντος, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸν πλοῦτον τῆς χώρας, τότε δὲ τὸ Κατάκωλον εἶναι πλήρες ζωῆς καὶ κινήσεως.

Ὁ λιμὴν εἶναι τεχνητός. Οἱ μεσημβρινοδυτικοὶ ἄνεμοι μὴ εὐρίσκοντες οὐδαμῶς ἐμπόδιον κατὰ τὸν μακρὸν δρόμον των ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν δι' ὅλης τῆς Μεσογείου, ἐπιπίπτουν μανιωδῶς εἰς τὰ ἀνοικτὰ ταῦτα παράλια τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου. Πρὸς προφύλαξιν τῶν πλοίων ἐσχηματίσθη ὁ λιμὴν οὗτος τοῦ Κατακώλου διὰ τῆς κατασκευῆς κυματοθραύστου ἔχοντος μῆκος ἐπτακοσίων ἡδη μέτρων καὶ μὴ εἰσέτι τελειωθέντος. Τὸ πλάτος του εἰς μὲν τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι δώδεκα μέτρων, εἰς δὲ τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ἐξήκοντα καὶ ὀκτώ μέτρων. Ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν ἐδαπανήθησαν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν κατασκευὴν του. (¹)

Ἐμείνα ἐνταῦθα πρὸς ἐπίσκεψιν συγγενοῦς μου

(¹) Ἀτυχῶς κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1884 φοβερὰ τρικυμία ἐπέφερεν εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ζημιαν ὑπολογισθεῖσαν εἰς ἡμῖς περίπου ἑκατομμύριον.

διατρίβοντος εἰς Κατάκωλον χάριν τῶν λιμενικῶν τούτων ἔργων. Ἄλλως δὲν ἤθελα ἐκλέξει τὸ Κατάκωλον χάριν ἐσπερινῆς διασκεδάσεως. Καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ μηχανικοῦ μου δὲν φαίνεται οὐδαμῶς ἐνθουσιασμένη ἐκ τῆς μακρᾶς ἐνταῦθα διαμονῆς. Παρετήρησα μάλιστα ἐκ σημείων τινῶν ὅτι κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου οἱ ἄνθρωποι κοιμῶνται ἐνωρίς, τοῦτο δ' ἐξηγεῖ καὶ τῆς σημεινῆς μου ἐπιστολῆς τὸ μῆκος.

Ἐκ Ζακύνθου ἀνεχωρήσαμεν τὸ ἀπόγευμα, περὶ τὴν τρίτην ὥραν, ὥστε τὸ πρῶν ἐλάβομεν τὸν καιρὸν νὰ περιέλθωμεν τὴν ἐξοχὴν τῆς νήσου ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν ἐρασμίων συνταξιδευτριῶν μας. Ὅποια φύσις γοητευτικὴ, ἰδίως κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους, ὅποτε τὰ φυτὰ θάλλουν δροσερά, οἱ δὲ κλώνες τῶν δένδρων φέρουν ἀνθῶν φορτία! Φαντάσθητι πεδιάδα πανταχόθεν περικυκλουμένην ἀπὸ βουνὰ καὶ ἀπὸ λόφους ταπεινομένους πρὸς τὸ ἄντικρυ τῆς Πελοποννήσου μέρους τῆς νήσου, — τὴν λεκάνην ταύτην πλουσίως καλλιεργημένην καὶ πεποικιλμένην διὰ χωρίων καὶ κατοικιῶν ἀπομεμονωμένων ἐντὸς τῶν κήπων των, — τὸ ὅλον δὲ ἐντὸς ἀτμοσφαίρας διαυγοῦς ἀποπνεύσεως τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθῶν, — ἰδοὺ ἡ ἐξοχὴ τῆς Ζακύνθου. Σὲ καταλαμβάνει ἐκεῖ αἴσθημα ἡδονῆς ἀπεριγράπτου, ἐλκύεσαι μυστηριωδῶς ἀπὸ τὴν περὶ σὲ φύσιν, ἐπιθυμεῖς νὰ μείνης ἐκεῖ πολὺ, πάντοτε, καὶ ἀναχωρεῖς μὲ τὴν χαρμύσνον ἐκείνην εἰκόνα γηῖνου εὐτυχίας ἀνεξαλείπτως ἐγκεχαραγμένην εἰς τὴν φαντασίαν σου.

Ἰδίως σὲ ἐκθαμβοῖ ἡ θεὰ τῆς πεδιάδος ὅτε τὴν βλέπεις ἐκ τῶν ὑψώματων. Σὲ συνιστῶ ὡς ἐξαίρετον πρὸς τοῦτο σκοπιὰν τὴν θέσιν, ἥτις φέρει τὴν οὐδόλως ποιητικὴν ὀνομασίαν Γαῖδουροταβέρα. Ταβέραν ἐκεῖ δὲν εἶδα, ὅνων ἔλλειψις δὲν ὑπάρχει, ὑποθέτω, ἀλλὰ τοῦτο δὲν διαφωτίζει καὶ πάλιν τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως. Ἐξακολούθων ἐκεῖθεν τὴν ἄνοδον φθάνεις ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψώματος, ὅπθην βλέπεις τὴν θάλασσαν καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Οἱ κίκα ἐξοχικαὶ θαυμασίως τοποθετημέναι ἐκεῖ ἐν μέσῳ ὡραίων κήπων, ἔχουν ἐξ ἐνός μὲν τὴν θεάν τῆς κυνῆς θαλάσσης, ἐκ τοῦ ἄλλου, δὲ μέρους τὴν τῆς ἐξοχῆς. Ὁ λόφος ἀπολήγει εἰς ἄκραν, ἐντεῦθεν δὲ ὀνομάζεται ἀκρωτήρι τὸ προνομιούχον τοῦτο μέρος τῆς νήσου.

Ἀποχαιρετήσαντες τὴν Ζάκυνθον μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ἐπισκεφθῶμεν καὶ πάλιν, ἐπεβίβασθμεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, τὸ ὅποιον μᾶς μετέφερεν ἐνταῦθα. Ἡ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος κινήσις διασκεδάζει βαθμηδὸν τὴν λύπην διὰ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τοὺς νέους ἐν Ζακύνθῳ φίλους. Οὐδὲν παρηγορητικώτερον τῶν περιπετειῶν ταύτης περιηγήσεως, οὐδὲν καταπραυντικώτερον τῆς θαλάσσης, — ἐὰν δὲν σὲ πειράζῃ. Εἶχε γινῶσιν τοῦ πράγματος ὁ θεὸς τοῦ Ἀμλέτου,

ὅτε ἔστελλε τὸν ἀνελπίον του εἰς τὰ ξένα :

Ἐνδέχεται ἡ θάλασσα, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τόπου,  
τὰ νέα ἀντικείμενα, νὰ ᾖ γάλλον ἀπ' τὸν νοῦν του  
αὐτὸ πῶς ἔχει μέσα του...

Τὸ κατὰστροφικὸν τοῦ ἀτμοπλοίου ἦτο κατὰ-  
λευκὸν χάρις εἰς τὰς φουστανέλας ἐνὸς λόχου εὐ-  
ζώνων. Οἱ εὐζῶνοι, καθὼς γνωρίζεις, ἀποτελοῦν  
τὸ ἐλαφρὸν πεζικὸν μας. Ἄλλοτε εἴχομεν σώμα-  
τα ἀτάκτων μόνον φουστανελοφόρων, ὀφείλομεν  
δὲ εἰς τὸν στρατηγὸν Καλλέργην τὸν μετασχη-  
ματισμὸν τῶν ἀτάκτων ἐκείνων εἰς τακτικούς  
στρατιώτας. Στρατολογοῦνται κυρίως εἰς τὰς ὀ-  
ρεινάς ἐπαρχίας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, φαίνεται  
δὲ καὶ ἐκ μόνων τῶν κινήσεων των ὅτι δὲν τοὺς  
παρεμποδίζει ἡ στολή των. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκτι-  
μήσῃς τὴν χάριν τοῦ ἐθνικοῦ ἐνδύματος πρέπει  
νὰ ἴδῃς τοὺς στρατιώτας τούτους περιπολοῦντας  
παρὰ τὴν εἰσόδον ἐρήμου τινὸς στενωποῦ, μὲ τὸ  
ὄπλον πλαγίως ἐπὶ τοῦ ὤμου, — ἡ διερχομένους  
ὁδὸν πόλεως μὲ γοργὸν τὸ βῆμα, μὲ τὰ κόκκινα  
φέσια ἀκίνητα ὑπεράνω τῆς λευκῆς φουστανέλας,  
— ἡ μᾶλλον, χορεύοντας τὸν πηδηκτόν, καθὼς  
τοὺς εἶδα ἀντιπροχθὲς ἐμπροσθεν τοῦ στρατῶνος  
των, εἰς Μεσολόγγι. Ἐὰν ἐνδύσῃς τοὺς χωρικοὺς  
τούτους μὲ τὰ στενά πανταλὸν καὶ τοῦ Εὐρωπαϊ-  
κοῦ ἱματισμοῦ, ἐὰν βαρύνῃς τοὺς πόδας των μὲ  
καρφωτὰ ὑποδήματα, δὲν θὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃς·  
ἡ φυσικὴ των χάρις ἐξαλείφεται καὶ δεσμεύεται  
ἡ ὁρεινή των εὐκίνησις. Εἰς τὰ ὄρη των ἔχουν  
τὸν λαιμὸν ἀνοικτόν, προφυλάττονται δὲ καὶ ἀπὸ  
τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα τοῦ  
θερίου σκεπάζοντες τοὺς ὤμους διὰ τῆς κάπας  
των. Ὁ στρατιωτικὸς χιτὼν σφίγγει τὸν λαιμὸν  
καὶ στενοχωρεῖ τὸ στῆθος των χωρὶς νὰ προφυ-  
λάττῃ τοὺς ὤμους. Ἐντούτοις ὀφείλω νὰ εἶπω  
ὅτι ἤκουσα πολλάκις ἀξιωματικούς φίλους μου ἀ-  
παριθμοῦντας λόγους σπουδαίους, ἀναδεικνύοντας  
τὴν ὑπεροχὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς στολῆς. Ὑποθέτω  
ὅτι ἔχουν δίκαιον καὶ ὅτι πρέπει νὰ εὐχαριστη-  
θῶμεν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς φουστανέλας εἰς  
τὰ εὐζωνικὰ τοῦλάχιστον τάγματα, τὰ τοσοῦτον  
δημοφιλῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μᾶς τέρπει ἡ θεὰ  
των ἐνθυμίζουσα τοὺς ἀγῶνας τοῦ 1821. Οἱ  
στρατιῶται οὗτοι φαίνονται εἰς ἡμᾶς ὡς οἱ γνή-  
σιοι ἀπόγονοι τῶν γενναίων ἐκείνων, οὔτινες ἐμά-  
χοντο μὲ ὅπλα διάφορα, ἀλλ' ἔφερον ὅμως τὸ  
αὐτὸ ἐνδύμα.

Ὁ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου λόχος μετέβαινεν εἰς  
Μεσσηνίαν πρὸς καταδίωξιν τῶν φυγοδίκων, οἵ-  
τινες ὡς φαίνεται πλεονάζουν ἐκεῖ, ἀφοῦ στέλ-  
λονται καὶ εὐζῶνοι πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐπὶ τόπου  
χωροφυλακῆς.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Ἑλλάδι φυγοδίκων καὶ  
φυγοποίνων καταδιώκονται ἐν μέρει μὲν διὰ χρῆν  
(ιδίως πρὸς τὸ δημόσιον), ἐν μέρει δὲ διότι εἰς  
στιγμὴν πάθους καὶ παραφορᾶς ἔσυρον τὴν μά-

χαιραν μὲ εὐκολίαν μεγαλειτέραν τοῦ δέοντος.  
Δυστυχῶς, ἡ συνήθεια τοῦ ὀπλοφορεῖν εἶναι γε-  
νικὴ εἰσέτι ἐνταῦθα, τοῦτο δὲ συντελεῖ μεγάλως  
πρὸς πληθυσμὸν τῶν φυλακῶν μας. Ἄλλως, δὲν  
ἔχομεν τὰς ἀλλαχοῦ λεγομένας ἐγκληματικὰς  
τάξεις. Δὲν ἐξεπολιτίστημεν εἰσέτι μέχρι τοῦ ση-  
μείου τούτου. Ἄλλ' ὅμως θὰ ἦτο ἐπιθυμητὸν νὰ  
φθάσωμεν εἰς σημεῖον ὥστε νὰ μὴ θεωρῆται ὡς  
ἐλλειψὶς ἀνδρικοῦ χαρακτῆρος τὸ νὰ μὴ φέρῃ τις  
μάχαιραν εἰς τὴν ζώνην του ἢ πιστόλιν εἰς τὸν  
κόλπον του. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι λείψανον πα-  
λαιῶν ἐθίμων καὶ ἀπαιτεῖται καιρὸς ὅπως παρέλ-  
θῃ. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ διαπληκτισμοὶ οὔτινες ἀλ-  
λαχοῦ διεκπεραιοῦνται διὰ πυγμῶν καὶ λακτι-  
σμάτων, ἀπολήγουν ἐνίοτε ἐνταῦθα εἰς σοβαρωτά-  
τας συνεπειάς. Καὶ ἔπειτα, προτοῦ φθάσῃ ἡ ἀ-  
στυνομία ἢ ἡ χωροφυλακὴ, ὁ δράστης, ἐξημμένος  
ἐστὶ ἐκ τῆς πάλης, φεύγει εἰς τὰ ὄρη ἢ ἐνε-  
στῶσα Κυβέρνησις ἔλαβε σύντονα μέτρα ὅπως  
τοὺς ἐξαναγκάσῃ νὰ καταβῶσιν ἐκεῖθεν, ἐπέτυχε  
δὲ κατὰ τοσοῦτον, ὥστε πολλοὶ τῶν καταδιωκο-  
μένων προλαμβάνουν τὴν σύλληψιν παραδιδόμενοι  
ἀφ' ἑαυτῶν. Εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας ἐξέλιπον  
σχεδόν, μὲ βεβαιοῦν δὲ ὅτι καὶ ἡ Μεσσηνία θὰ  
ἀπαλλαγῇ αὐτῶν ἐντὸς ὀλίγου.

Νομίζω ὅμως ὅτι δι' ἄλλων μέσων ἔπρεπε νὰ  
ἐπιδιωχθῇ ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ τούτου. Ἐπρεπε  
νὰ μεταρρυθμισθῇ ἀπλοποιουμένη ἡ ποινικὴ δια-  
δικασία μας. Ὑποτρέφει τὴν φυγοδικίαν ὁ φόβος,  
τὸν ὁποῖον ἐμπνέουν αἱ βραδύτητες τῆς Δικαιοσύ-  
νης. Ἐνίοτε ὁ φυγοδικὸς υποβάλλεται εἰς προφυ-  
λάκισιν μακροτέραν τῆς φυλακίσεως τὴν ὁποίαν  
συνεπάγεται ἡ καταδίκη. Εἰς ὁποίας δὲ φυλα-  
κὰς κλείονται οἱ δυστυχεῖς! Ἡ προσδοκία δίκης  
ταχείας καὶ φυλακίσεως ἐπιεικοῦς θὰ ἐφόβιζεν  
ἴσως τοὺς ἀνθρώπους τούτους ὀλιγώτερον ἢ αἱ  
δυσχέρειαι βίου φυγάδος εἰς ὄρη καὶ ἐρημίας, μὲ  
τὴν διαρκὴ ἀνησυχίαν ὅτι διώκονται καὶ θὰ συλ-  
ληφθῶσιν. Ὅτε ἤκμαζεν ἡ ληστεία, προσεκολ-  
λῶντο ἐνίοτε εἰς τὰς ληστρικὰς συμμορίας, ἀλλὰ  
ἐξέλιπεν ἡ ληστεία, ὥστε ἡ ζωὴ τῶν βουνῶν ἀπώ-  
λεσε τὸ κυριώτερον θέλητρόν της. Οἱ φυγοδικοὶ  
θὰ τὴν ἀνηδιάσωσιν ἐντελῶς, ἐάν ἡ Κυβέρνησις  
ἀντὶ τοῦ νὰ τοὺς διώκῃ, λάβῃ ριζικώτερα μέτρα.  
Ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἐπὶ τέλους καὶ ἡ ἐλπίς ὅτι με-  
ταβολή τις ὑπουργικὴ ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν χαλά-  
ρῳσιν τῆς καταδιώξεως ἢ καὶ ἀμνηστειάν, δι'  
ὅσους τοῦλάχιστον κατεδιώκοντο δι' ὀφειλὰς πρὸς  
τὸ δημόσιον. Ἀλλὰ τὰ ὑπουργεῖα ἀποκοῦν ἤδη  
μονιμότητα ἐν Ἑλλάδι. Οἱ δυστυχεῖς φυγοδικοὶ  
εἶναι ἄξιοι λύπης!

Νομίζω ὅτι μόνος ἐγὼ ἐτίμησα σήμερον τὸ ξε-  
νοδοχεῖον, ὥστε ἀπολαμβάνω ἀμερίστους τὰς πε-  
ριποιήσεις τοῦ ξενοδόχου μου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν  
ὅτε ἐξάγεται ἡ σταφίς, ὑποθέτω ὅτι ἔχει πλειο-  
τέραν ἐργασίαν. Τώρα τὰ ὀλίγα ἐντὸς τοῦ λιμέ-

νος ιστιοφόρα κινούνται ἐλευθέρως περὶ τὴν ἄγκυραν των. Ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου δύναμαι εὐκόλως ν' ἀριθμῶ τοὺς ἰστούς των ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν ἀστέρων. Ἡ προκυμαία εἶναι ἔρημος. Μόνον εἰς τὴν ὀπισθεν τοῦ ξενοδοχείου ὁδὸν ἀκούω τοὺς ἐργάτας εὐθυμουῦντας εἰς τὸ καπηλεῖον καὶ ἄδοντας. Δὲν εἶναι δὲ ποσῶς δυσάρεστος ἡ μελωδία τῶν ἄσμάτων. Ἀφεύκτως, ἐκ Ζακυνθίων ἀποτελεῖται ὁ χορός.

Ἔπεται συνέχεια.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

## ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΛΙΟΝΗΣ

ἀήγημα.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Κ'.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ κλαγγὴ τῶν ξιφῶν, ἡ βροντὴ τῶν καρυφυλλίων ἠκούσθη ὀπισθεν τῶν ὁρέων, εἰς ἀπόστασιν πέντε ἢ ἐξ ὥρων πορείας ἀπὸ τῆς τοποθεσίας Ζυγουριάς, τοῦ στρατοπέδου τοῦ Χρήστου Μηλιόνη.

Δύο γυναῖκες ἐξεληοῦσαι λίαν πρωὶ ἐκ τῆς κόμης των, μετέβαινον εἰς τὴν πηγὴν ὅπως γεμίσωσιν ὕδατος τὰς στάμνους. Ἐξαίφνης ἐτρόμαξαν ἀκούσασαι εὐκρινῶς κρότον τουφεκισμῶν. Ὁ ἄνεμος ἔπνεε σφοδρῶς ἐκ τῶν ὁρέων, καὶ ἡ ἡχώ των πυροβολισμῶν ἐφέρετο ἐπὶ τῶν πτερύγων του.

Ἡ μία τῶν γυναικῶν τόσον κατεπλάγη, ὥστε ἔρριψε τὴν στάμνον τῆς κατὰ τοῦ ἐδάφους, καὶ ἐστράφη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ χωρίον τῆς. Ἡ ἄλλη τὴν ἐγκαρδίωσεν εἰπούσα ὅτι ἀπὸ τὸ μπουμπουνητὸ φαίνεται ὁ πόλεμος νὰ εἶνε μακρὰ, καὶ δὲν ἔπρεπε τόσον νὰ φοβῆται.

Καὶ βεβαίως ἐξ ἀρχῆς τολμηρὰ πρέπει νὰ ᾔτο ἡ γυνὴ αὕτη, ἥτις εἶχε πείσει τὴν ἄλλην τὴν σύντροφόν τῆς νὰ πορευθῶσιν πρὶν ἀνατεῖλῃ ὁ ὁ ἥλιος εἰς τὴν πηγὴν. Ἀπὸ τεσσάρων ἢ πέντε μηνῶν φόβος εἶχε διαδοθῇ εἰς τὰ πεδινὰ χωρία, ὡς ἐκ τῆς ἐκστρατείας τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ Χρήστου Μηλιόνη. Ἡ προστάτις πτέρυξ τοῦ ἀνδρείου μαχητοῦ ἐξετείνετο εἰς ὅλας τὰς ὁρεῖνας κόμας, ὅπου καὶ ἄλλως δὲν ἦσαν δειλοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἡ σκιά αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τῶν πεδινωτέρων χωρίων.

Ὡς ἐκτοῦ φόβου τούτου, ἐπῆλθεν ἀπραξία εἰς τὰς γεωργικὰς ἐργασίας, ὥχετο ἡ εὐκολία τῆς συναλλαγῆς, καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἔδυστύχει. Ἡ κατάστασις δὲ αὕτη ἔμελλε, κατὰ τὰ φαινόμενα, νὰ παραταθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, διότι ὁ Μουχτάρ Κλεισούρας δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ συγκρουσθῇ πρὸς τοὺς κλέφτας. Ἀλλ' ὁ Χρήστος Μηλιόνης, ἂν καὶ εἶχε καλὰ ταμπούρια εἰς τὰς κορυφὰς

τῶν βουνῶν, δὲν ἠγάπα νὰ μένῃ κεκλεισμένος ἐκεῖ ἐπ' ἀόριστον χρόνον. Ὁσημέραι ἢ ἔνδεια τοῦ λαοῦ καθίστατο δεινότερα, καὶ αὐτοὶ οἱ κλέφται ἔμελλον πιθανῶς ν' ἀπορῆψωσι τῶν ἐπιτηδείων.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἔπεισαν τὸν Χρήστον Μηλιόνην νὰ κάμῃ ἐξοδον...

Πρωῖαν τινὰ τοῦ Μαΐου ἐπανῆλθον εἰς τὸ λημέρι τοῦ Χρήστου οἱ δύο μονόμαχοι, οὓς εἶχε στείλει πρὸ δύο ἡμερῶν ἵνα κατασκοπεύσωσιν. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Πετρίτης καὶ ὁ Ξυπνητήρας.

— Καὶ τί ἀγροικῆσατε; τοὺς ἠρώτησεν ὁ ἀρχηγός.

— Τίποτα, καπετάνο, ὅλο καὶ ζαγάρια, ἀπῆντησεν ὁ Πετρίτης. Κανένας τοὺς δὲν εἶνε χαϊρικός.

— Τοὺς ζύγωσες καλὰ;

— Ὅλη ἡμέρα τοὺς βίγλιζα. Κανένα χαλαλῇ ἀπ' αὐτοὺς δὲν εἶδα. Ὅλοι δουλάπια.

— Καὶ σύ, Ξυπνητήρα;

— Τὰ ἴδια, καπετάνο μου. Δὲν εἶνε γιὰ ντουφέκι αὐτοῦνοι.

— Ἀκούσες τὸ βρόντο τοὺς;

— Τὸν ἄκουσα· φοβίμικος κι' αὐτός. Κούφια ἔβαζε τὸ ντουφέκι. Τὴν μπαρούτη μὲ το φτερό.

— Καὶ τὰ κατατόπια τοὺς, Πετρίτη;

— Τρεῖς ἀδρασκελῖαις. Τὰς ἐκθέσεις ταύτας τῶν κατασκόπων τοῦ δὲν περιέμενε βεβαίως ὁ Χρήστος ὅπως ἀποφασίσῃ. Ἡ ἀπόφασις τῆς ἐξόδου ἀπὸ πολλοῦ εἶχε γείνει παρ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ τόσον αἴσια πορίσματα τῶν παρατηρήσεων τῶν δύο τούτων κλεφτῶν δὲν τὸν δυσηρέστησαν.

Ἀφ' ἐσπέρας ἔδωκε διαταγὴν νὰ εἶνε ἑτοίμοι πρὸς ὁδοιπορίαν οἱ ἄνδρες τοῦ ἅμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἐξαστέρου Πούλιας.

ΚΑ'.

Ὅτε οἱ κλέφται εἶχον φθάσει εἰς τὰ σύνορα τῶν Τούρκων, εἰς τόπον καλούμενον Λαγκόβα, μόλις εἶχεν ἀνατεῖλῃ ὁ ἑωθινὸς ἀστὴρ. Ἡ δρόσος τῆς πρωῒας ἀπέσταζεν ἀπὸ τῶν φύλλων, καὶ ὁ ἀρχηγὸς ἔπεμψε πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμου κήρυκα. Καὶ ὁ κήρυξ ἀπελθὼν πρὸς τοὺς Τούρκους εἶπε:—Μὲ στέλλει ὁ Μηλιόνης, θὰ πολεμήσωμεν. Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων, ὁ Μουχτάρ Κλεισούρας, ἀπήντησε:—Δέχομαι τὸν πόλεμον. Τὴν λέξιν ταύτην δὲν ἐξέφερον ἀκεραίαν, ἡ ἡμίσεια ἔμεινεν εἰς τὸν λάρυγγα. Ἀκούσας τοῦτο ὁ Πάνος Μαυρομμάτης ὠχρίασε. Καὶ ὁ Μουχτάρ Κλεισούρας ἠρώτησεν αὐτὸν τί ἐφρόνει.

Καὶ ἐκεῖνος δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀπαντήσῃ.

Καὶ ὁ γέρον Τοπτοῦης (οὕτως ὀνομάζετο ὁ κήρυξ) ἐπέστρεψε πρὸς τὸν Χρήστον Μηλιόνην, ἀναπολὼν τὴν παλαιὰν νεότητά του, καὶ ζη-